RAAP België - Rapport 641

Open Woonproject
Sint-Baafs-Vijve (Wielsbeke)

Archeologienota Archeologisch Vooronderzoek

Programma van Maatregelen

Bureauonderzoek – 2020L288

Landschappelijk bodemonderzoek – 2021B128

Eke

2021

Colofon

Titel:

Open Woonproject
Sint-Baafs-Vijve (Wielsbeke)
Archeologienota Archeologisch Vooronderzoek

Programma van Maatregelen

Bureauonderzoek – 2020L288

Landschappelijk bodemonderzoek – 2021B128

Status: Concept

Datum: 8 juli 2021

Auteur: K. Van Quaethem, F. Philipsen

Projectbegeleiding: C. Ryssaert

Kaartvervaardiging: K. Van Quaethem, F.Philipsen

Raapproject: Wirij01

Erkend archeoloog: RAAP België (OE/ERK/Archeoloog/2016/00154)

Bewaarplaats documentatie: RAAP België, Begoniastraat 13, 9810 Eke

RAAP België BV
Begoniastraat 13
9810 Eke
telefoon: 09/311 56 20 - 0498/44 16 99
E-mail: raap@raap.be

© RAAP België BV, 2021
RAAP België aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

1 Gemotiveerd advies

1.1 Aanleiding vooronderzoek

De aanleiding van het vooronderzoek vormt een geplande aanvraag van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen, voor de realisering van een Open Woonproject tussen de Rijksweg en Vlasstraat te Sint-Baafs-Vijve (Wielsbeke).

1.2 De volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek

Het vooronderzoek bestaat uit een bureaustudie en een aansluitend landschappelijk bodemonderzoek op het noordelijke deel van het terrein.
Het doel van het bureauonderzoek was na te gaan of er kans is op aanwezigheid van waardevolle archeologische resten. Hierbij zijn gegevens verzameld over aardkundige, archeologische en historisch context van het plangebied. Op basis daarvan is een archeologische verwachting opgesteld. Op basis van het bureauonderzoek allen kan de aan- of afwezigheid van archeologische relicten niet vastgesteld worden. Hiervoor is verder prospectief onderzoek nodig.
De eerste fase van dit prospectieve onderzoek werd uitgevoerd en toonde aan dat de bodemgaafheid voldoende is om archeologische resten uit de steentijd te kunnen vinden in het onderzochte, noordelijke deel van het plangebied. De volgende stap is het implementeren van verkennende archeologische boringen. Dit onderzoek brengt echter een ingreep in de bodem met zich mee. Omwille van economische redenen kan echter nog geen vervolgonderzoek met ingreep in de bodem plaatsvinden, en dient verder onderzoek in uitgesteld traject plaats te vinden. Overigens dient er na het onderzoek naar steentijd artefactensites een proefsleuvenonderzoek te worden uitgevoerd, maar ook dit dient dus in uitgesteld traject plaats te vinden.

1.3 De aan-/afwezigheid van een archeologische site

Het projectgebied (7325m²) situeert langs zich tussen de Rijksweg en Vlasstraat te Sint-Baafs-Vijve (Wielsbeke).
Landschappelijk gezien is het plangebied gelegen op een uitloper van het hoger gelegen zandlemige Hoogland van Hulste nabij de alluviale Leie-vlakte. Het plangebied situeert zich tussen +13,25 en +13,80m TAW en kent een zwak reliëf. De bodem is opgebouwd eolische sedimenten uit het Weichseliaan, die fluviatiele afzettingen van de Weichsel en het Eem afdekken (op een diepte groter dan 2,3 meter). Volgens de bodemkaart zijn bebouwde bodems aanwezig gezien de ligging in de dorpskern, de bodem van het noordelijke deel van het terrein bleek inderdaad bewerkt te zijn: er is een ophoging gebeurd van ca. 30 cm. Hierbij is de A-horizont van de oorspronkelijk bodem verwijderd en onder de ophoging is daarom slechts een B-horizont bewaard gebleven, een (groot) gedeelte van de oorspronkelijke bodem.
Vijve wordt voor het eerst in 965 vermeld. Historische kaarten tonen het plangebied onbebouwd in de 18de eeuw, eind 18de eeuw wordt een hoeve met molen in het zuidelijk deel van het plangebied gebouwd. Deze molen werd afgebroken in 1919. Echter vermeldt historische informatie ook de

aanwezigheid van een oudere molen nabij het plangebied die in de 15de eeuw afgebrand werd in een conflict.
Archeologische onderzoeken in de omgeving leverden voornamelijk funeraire- en nederzettingssporen en sites uit de metaaltijden en Romeinse tijd op. Intrinsiek is er een hoge verwachting op **steentijdartefactensites** uit finaal-paleolithicum en mesolithicum gezien de landschappelijke ligging op een hoger gelegen zone nabij het rivierdal van de Leie. Dergelijke sites worden in de bovengrond van de bodem verwacht op basis van de landschappelijke parameters, waardoor het in de zuidelijke zone (gezien de bouwhistoriek) van het plangebied onwaarschijnlijk lijkt dat deze gaaf bewaard kunnen zijn. In het noordelijk deel van het plangebied is de bodem nog goed bewaard, en kunnen eventueel aanwezige steentijdartefactensites relatief intact aanwezig zijn. Dit werd ook aangetoond door een landschappelijk bodemonderzoek. Wat de perioden vanaf het neolithicum betreft, archeologisch gekenmerkt als **sporensites**, kan eveneens een hoge archeologische verwachting worden vooropgesteld, gezien de gunstige landschappelijke ligging. Sporen uit deze perioden kunnen bewaard zijn binnen het volledige plangebied.

1.4 Impactbepaling

De geplande bodemingrepen die gepaard gaan met de realisatie van het woonproject zijn van die aard dat eventuele archeologische waarden bedreigd worden.

1.5 Bepaling van de maatregelen

De geplande werken houden een vernieling van het bodemarchief in. Op basis van het bureauonderzoek en het landschappelijke bodemonderzoek kan de aan- of afwezigheid van archeologische relicten niet vastgesteld worden, maar is er wel een hoge verwachting geschapen. Gezien de ligging nabij de dorpskern van Sint-Baafs-Vijve en de landschappelijke ligging is tevens een hoog kennispotentieel aanwezig. Omwille van deze redenen is verder vooronderzoek noodzakelijk.

Het bureauonderzoek en de landschappelijke boringen dienen aangevuld te worden met verder prospectief onderzoek in functie van steentijd artefactensites in de vorm van verkennende (en waarderende) archeologische boringen, eventueel aangevuld met proefputten in functie van steentijdonderzoek. In de zones waar geen steentijdartefactensites aanwezig zijn, en de zuidelijke zone dient een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden.

Andere types vooronderzoek werden overwogen, maar zijn in dit geval als weinig relevant beschouwd:

- Veldkartering: Het plangebied is als tuin in gebruik. Een veldkartering is dus weinig nuttig.
- Geofysisch onderzoek: Binnen het plangebied worden voornamelijk steentijdartefactensites en grondsporen verwacht. Er is geen specifieke verwachting (muurresten, explosieven) aanwezig waarbij geofysisch onderzoek een meerwaarde zou kunnen betekenen. Verificatie door middel van terreinonderzoek zou steeds nodig zijn, waardoor deze methode in dit geval niet kostenefficiënt is.

Het onderzoek dient om economische redenen in uitgesteld traject plaats te vinden.

2 Programma van maatregelen

2.1 Administratieve gegevens

- *Erkend archeoloog*: RAAP België (OE/ERK/Archeoloog/2016/00154)
- *Naam plangebied en/of toponiem*: Open Woonproject Sint-Baafs-Vijve (Wielsbeke)
- *Adres*: Rijksweg zn, Vlasstraat 31
- *Deelgemeente/Gemeente*: Sint-Baafs-Vijve (Wielsbeke)
- *Provincie*: West-Vlaanderen
- *Kadastrale gegevens*: Wielsbeke: Afdeling 3 (Sint-Baafs-Vijve), Sectie B, percelen nrs. 598M, 598N, 600R, 600S
- *Oppervlakte betrokken percelen*: 7325m²
- *Oppervlakte plangebied*: 7325m²
- *Oppervlakte geplande bodemingrepen*: 7325m²
- *Bounding box in lambertcoördinaten (X/Y)*:

zuidwest:	X 81477	Y 178105
noordoost:	X 81602	Y 178249

2.2 Afbakening

Het volledige terrein wordt geselecteerd voor vervolgonderzoek. Ter hoogte van de huidige villa (ca. 245m²) is het bodemarchief wellicht verstoord.
Het prospectief onderzoek naar steentijdartefactensites beperkt zich enkel tot de noordelijke zone van het plangebied (ca. 3000m²). Gezien steentijdartefactensites oppervlakkig in de bodem verwacht worden en gezien de bouwhistoriek van het zuidelijk deel van het terrein is het immers weinig waarschijnlijk dat dergelijke sites in deze zone bewaard kunnen zijn.
Het prospectief onderzoek naar sporensites dient over het volledige terrein plaats te vinden.

Figuur 1: Projectie van het plangebied met aanduiding zone voor verder onderzoek op het kadasterplan (bron: Grootschalig Referentiebestand Vlaanderen, AGIV).

2.3 Onderzoeksdoelen en vraagstellingen

2.3.1 Archeologisch booronderzoek (verkennende en waarderende boringen)

De doelstelling van het archeologisch booronderzoek is:

- Na te gaan of er binnen dit gebied vuursteenvindplaatsen aanwezig zijn
- Vaststellen wat hun verticale en horizontale verspreiding is
- Nagaan wat de gaafheid van de vindplaats is.
- Aan de hand van het vondstenmateriaal uitspraken te doen omtrent de datering van de vindplaats.
- Nagaan of er een archeologische opgraving moet worden uitgevoerd voorafgaand aan de werken
- Afbakenen van zones waar wel of geen archeologisch onderzoek dient te gebeuren.

Hierbij worden volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

- Werden er vuursteen of andere eco- en artefacten aangetroffen die wijzen op een vindplaats uit de steentijd?
- Wat is hun verticale verspreiding? Hoe kan dit in verband gebracht worden met de bodemopbouw en wat betekent dit naar gaafheid, datering, en dergelijke meer toe?

- Uit welke periode dateren ze en hoe valt dit te rijmen met de archeologische kennis over het gebied?
- Wat is hun horizontale verspreiding? Kunnen er al uitspraken gedaan worden of het om een eenfasige om meerfasige vindplaats gaat?
- Welke zones zijn archeologisch waardevol en dienen te worden onderworpen aan een archeologische opgraving?

2.3.2 Proefputten in functie van steentijdonderzoek

Het doel van proefputten in functie van steentijdonderzoek is het verkrijgen van een evaluatie van een representatief deel van het terrein. De verschillende booronderzoeken zullen leiden tot het bepalen of en waar er proefputten dienen te worden gezet. Onderzoeksvragen die bij het waarderend booronderzoek niet konden beantwoord worden, kunnen tijdens dit onderzoek hernomen worden. Naargelang de resultaten van vorig vooronderzoek kunnen ook nieuwe of andere onderzoeksvragen aan bod komen.

Hierbij kunnen volgende onderzoeksvragen reeds geformuleerd worden:

- Is er een waardevol paleo-ecologisch archief aanwezig?
- Is er inzicht omtrent de ouderdom en eventuele fasering van de archeologische vindplaats?
- In welke mate draagt het onderzoek bij tot de kennis van de prehistorische bewoning op siteniveau én in zijn regionale context?

2.3.3 Proefsleuvenonderzoek

De doelstelling van het proefsleuvenonderzoek is:

- Na te gaan of er binnen het plangebied archeologische resten aanwezig zijn
- Nagaan of er enige graad van verstoring is, en of hierdoor mogelijke sporen door zijn vernield
- Vaststellen of er één of meerdere archeologische niveaus zijn, en op welke diepte deze liggen
- Nagaan of er een archeologische opgraving moet worden uitgevoerd voorafgaand aan de werken
- Afbakenen van zones waar wel of geen archeologisch onderzoek dient te gebeuren

Hierbij worden volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën zijn aanwezig?
- Wat is de verstoringsgraad?
- Zijn er meerdere archeologische niveau’s aanwezig?
- Wat is de gaafheid van de sporen en hoe diep zijn ze bewaard?
- Zijn er sporen van de molen bewaard? Is een oudere molenfase herkenbaar?
- Wat is de relatie met het landschap en topografie?
- Uit welke periode dateren ze en hoe valt dit te rijmen met de archeologische kennis over het gebied?

- Welke zones zijn archeologisch waardevol en dienen te worden onderworpen aan een archeologische opgraving?

2.4 Onderzoeksmethode, –strategie en -technieken

2.4.1 Archeologisch booronderzoek

Een archeologisch booronderzoek booronderzoek bestaat standaard uit 2 fases:

- Een verkennend onderzoek, in grid van 10 x 12m. Hierbij is 10 meter de afstand tussen de raaien en 12 meter de afstand tussen de boringen in een raai. De boringen worden geplaatst in een regelmatig en verspringend driehoeksgrid.
- Een waarderend onderzoek, in een grid van 5 x 6m. Hierbij is 5 meter de afstand tussen de raaien en 6 meter de afstand tussen de boringen in een raai. De boringen worden geplaatst in een regelmatig en verspringend driehoeksgrid.

De verkennende archeologische boringen dienen op de percelen 598N en 598M plaats te vinden. Hiertoe is een voorgesteld boorgrid weergegeven in Figuur 2.
De boringen gebeuren door middel van een Edelmanboor van minimaal 12 cm in diameter. Het opgeboorde sediment wordt nat gezeefd, op een maximale maaswijdte van 2 mm. De zeefresidu's worden uitgezocht en gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische vondsten en indicatoren, zowel van menselijke als natuurlijke aard of een combinatie van beide, en indien aangetroffen worden deze vondsten ingezameld en voorzien van een vondstenkaartje.

De boormonsters worden als volgt ingezameld:
- Ploeglaag (ca. 30cm): dient niet te worden ingezameld omdat de A-horizont kunstmatig is aangebracht na ophogingen.
- Ophogingslaag (ca. 30cm): het materiaal in deze laag is van onbekende oorsprong en dient daarom niet ingezameld te worden.
- Bodem onder de ophogingslaag (B-horizont): Het inzamelen van monsters per horizont zal geen kenniswinst opleveren, gezien de aardkundige eenheid puur bodemkundige processen zijn die losstaan van eventuele occupatie. Het volstaat daarom om een staal per boring te nemen, waarbij minimaal 20cm in de C-horizont geboord wordt.

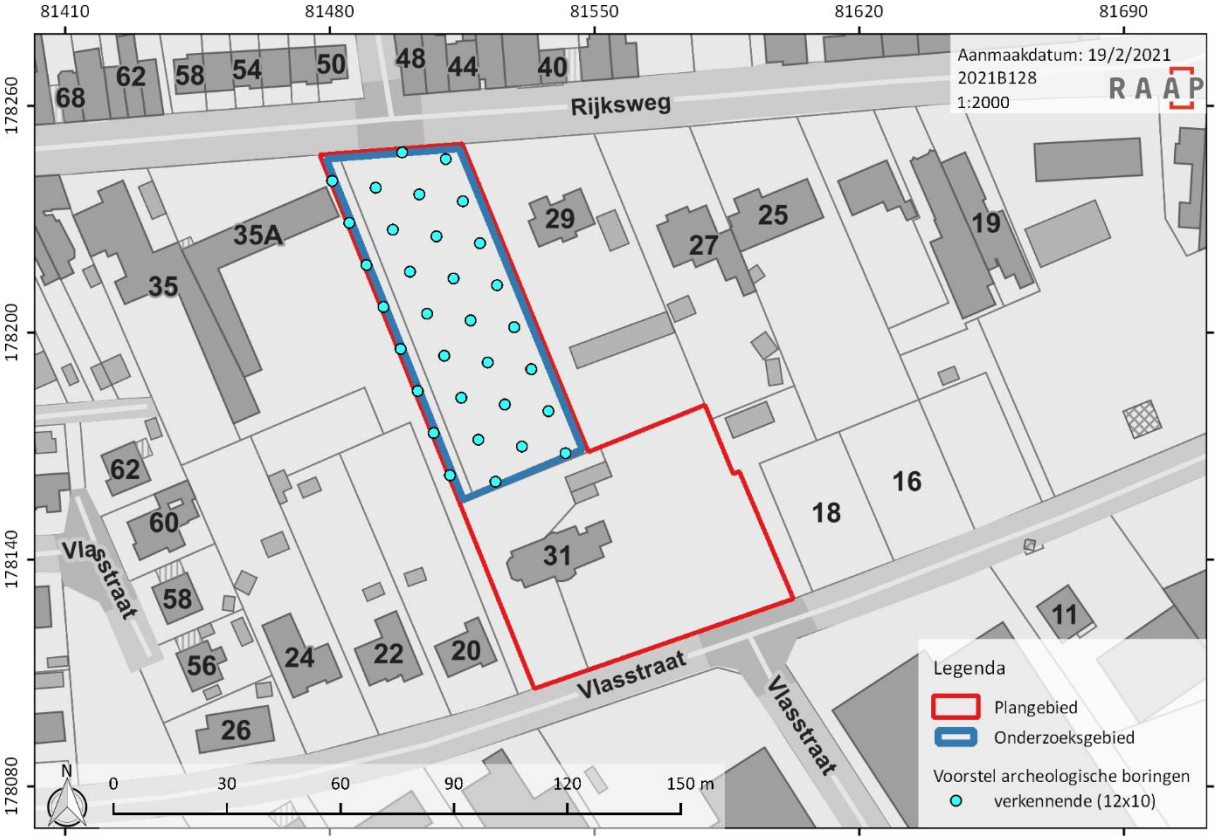

Figuur 2: Voorgestelde boorlocaties in een 10x12 grid in het noordelijke deel van het plangebied (de onderzoekszone voor steentijdsites).

Indien tijdens het verkennend archeologisch booronderzoek geen steentijdartefacten of andere archeologische indicatoren (vb. verkoolde ecofacten, aardwerk) die wijzen op een artefactensite aangetroffen worden, kan na het verkennend booronderzoek meteen overgegaan worden tot een proefsleuvenonderzoek.
Indien wel steentijdartefacten of andere archeologische indicatoren die kunnen wijzen op een steentijdsite aangetroffen worden, zelfs als het slechts om één fragment gaat, dient een waarderend archeologisch booronderzoek uitgevoerd te worden in de directe omgeving van de vondst(en) plus een bufferzone.

Na de uitvoering van het waarderend booronderzoek dient een evaluatie gemaakt te worden van de aanwezigheid en afbakening van een steentijd artefactensite. Indien nodig geacht kunnen er bijkomend proefputten uitgezet worden. Indien er zich geen steentijd artefactensite binnen bepaalde zones van het plangebied bevinden, kan daar overgeschakeld worden naar een proefsleuvenonderzoek.

De registratie van het onderzoek gebeurt volgens de Code Van Goede Praktijk. De veldwerkleider moet tevens voldoen aan de voorwaarden zoals gesteld in de Code Goede Praktijk. Het onderzoek is succesvol wanneer een gefundeerde uitspraak kan worden gedaan over de aan- of afwezigheid, de aard en omvang van een steentijdartefactensite.

2.4.2 Proefputtenonderzoek in functie van steentijdartefactensites

Op locaties waar tijdens het waarderend booronderzoek goede en in situ bewaarde concentraties silexartefacten en/of ander vondstmateriaal dat kan wijzen op de aanwezigheid van een steentijdsite (vb. verkoolde ecofacten) worden aangetroffen, kunnen proefputten in functie van steentijd artefactensites aangewezen zijn. Onder concentraties wordt verstaan: ofwel meerdere artefacten per boorpunt, ofwel meerdere artefacten verdeeld over aangrenzende boorpunten. Omwille van de destructieve impact van dergelijk onderzoek dient de meerwaarde hiervan goed afgewogen te worden: proefputten dienen enkel uitgevoerd te worden als zij noodzakelijk geacht worden voor het juist inschatten van de archeologische steentijdsite, of indien het waarderend archeologisch onderzoek onvoldoende informatie heeft opgeleverd omtrent gaafheid, densiteit, datering en aard van de vindplaats. In deze proefputten worden de verticale en horizontale spreiding van de vuursteenconcentraties geanalyseerd en geïnterpreteerd. Ook de aard, datering en waarde van deze concentraties worden bestudeerd, evenals hun relatie met het landschap en de impact van de geplande werken. In dit laatste geval wordt bekeken of eventueel in situ behoud mogelijk is of niet. De proefputten worden ingepland op basis van de resultaten van de waarderende archeologische boringen volgens de bepalingen van de Code van Goede Praktijk.

De proefputten zijn, afhankelijk van de op basis van de resultaten van het waarderend onderzoek gestelde onderzoeksvragen en –doelstellingen, 0,25 of 1 vierkante meter groot en vierkant van vorm. Indien afgeweken wordt van het grid of de omvang van de proefputten op basis van de bekomen inzichten tijdens de uitvoering van het onderzoek, dient dit te worden verantwoord in de rapportering. De sedimenten worden per aardkundige eenheid ingezameld en uitgezeefd. Bij weinig variatie in aardkundige eenheden dient in arbitraire niveaus van maximaal 10cm gewerkt te worden. Het sediment wordt nat uitgezeefd op een maximale maaswijdte van 2 mm. Alle vondsten worden ingezameld met vermelding van putnummer en aardkundige eenheid, laag of arbitrair niveau. De vondsten dienen vervolgens te worden bekeken door een materiaaldeskundige m.b.t. steentijden.

2.4.3 Proefsleuvenonderzoek

De prospectie naar eventuele aanwezige sites voor perioden vanaf het neolithicum dient te gebeuren door middel van proefsleuven. Deze methode is een optimale manier om informatie over verspreiding, bewaring, datering en aard van archeologische sporen te winnen.

Het proefsleuvenonderzoek zal plaatsvinden op de zones waar geen steentijdartefactensite aanwezig is. Omwille van de destructieve impact van proefsleuven dienen zones waar een steentijdartefactensite aanwezig is, die niet in situ bewaard kan worden, meteen vlakdekkend opgegraven te worden. Hierbij dient dan rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van sporenarcheologie.

Het proefsleuvenonderzoek kan uitgevoerd worden voor of na de afbraak van de villa. Indien het onderzoek plaatsvindt voor de afbraak dient het onderzoek voldoende dekking te bieden om ook uitspraken te kunnen doen over het archeologisch potentieel ter hoogte van de villa (250m²) en bijgebouwen (ca. 75m²). Indien eerst de sloop plaatsvindt, dienen de gebouwen tot op maaiveld afgebroken te worden, ondergrondse funderingen en kelders mogen daarbij niet uitgegraven worden om verdere verstoring van het bodemarchief te vermijden. De verharding dient nog te blijven zitten.

De drie oostelijke bomen op het terrein worden behouden, bij het proefsleuvenonderzoek dient een buffer rond de bomen aangehouden te worden om deze niet te beschadigen.

Het geselecteerde gebied is 7 325m² groot. In totaal worden 5 parallelle sleuven NW-ZO georiënteerde sleuven aangelegd binnen het plangebied. De sleuven zijn minstens 1 kraanbak breed en dienen uitgegraven te worden met een tandenloze kraanbak. De afstand tussen de parallelle proefsleuven onderling bedraagt minimum 12m en maximum 15m (van middenpunt tot middenpunt). In het voorstel liggen de sleuven in het zuidelijk deel op 15m afstand, in het noordelijk deel op 13m afstand gezien de layout van deze zone. Op deze manier wordt er door middel van de sleuven een oppervlakte van minimaal 10% dekkingsgraad bekomen, of 732m², aangevuld door kijkvensters of volg-en dwarssleuven zodat een minimale dekkingsgraad van 12,5% (915m²) bekomen wordt. Het voorgestelde inplantingsplan van de sleuven gaat uit van een ideaalsituatie, de inplanting kan door de veldwerkleider aangepast worden aan het terrein mits motivatie. Ook indien de sleuf bijvoorbeeld in lengte een perceelsgracht volgt kan deze opgeschoven worden.

De sleuven kunnen plaatselijk worden uitgebreid in functie van specifieke vraagstellingen (vb aanwezigheid van de molen) en/of om een goede inschatting te maken van de aanwezige sporen en verstoringen. Eveneens worden ze breder aangelegd wanneer het archeologisch niveau te diep ligt om op een veilige manier de nodige registratie te doen. Teneinde de bodemopbouw te kunnen registreren worden wandprofielen gezet. Kwetsbare sporen dienen afgedekt te worden met waterdoorlaatbare doek indien dit nodig geacht wordt.

De registratie van het onderzoek gebeurt volgens de Code Van Goede Praktijk. De veldwerkleider moet tevens voldoen aan de voorwaarden zoals gesteld in de Code Goede Praktijk. Het onderzoek is succesvol wanneer een gefundeerde uitspraak kan worden gedaan over de aan- of afwezigheid, de aard en omvang van een archeologische site.

Figuur 3: Aanduiding voorstel proefsleuven weergegeven op de GRB-basiskaart (bron: Geopunt)

Figuur 4: Aanduiding voorstel proefsleuven weergegeven op meest recente orthofoto (bron: Geopunt)

2.5 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er worden geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk voorzien.